

Posudek oponenta disertační práce

**Michaela ŽÁČKOVÁ ROSSI, The Musical Entourage of Rudolf II (1576-1612)
reconstructed from the Imperial Accounting Ledgers**

předkládané v roce 2016 na Ústavu hudební vědy, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze.

Problematika pražského dvora Rudolfa II. a jeho kulturního zázemí byla již zpracována v řadě studií, avšak jejich tematické zaměření zůstává oborově značně nevyrovnané. Naznačilo to už klasické dílo britského historika Roberta Evanse, který věnoval přednostní pozornost způsobu myšlení a jeho literárnímu odrazu, popřípadě okultním naukám. Stejně tak historici umění v Evropě a v Americe prozkoumali do nejmenších podrobností malířství, sochařství, umělecké řemeslo, částečně i architekturu rudolfínské doby. Naproti tomu k hudbě a zvláště jejímu personálnímu zázemí se soustředila jen hrstka badatelů v čele s muzikologem Robertem Lindellem a českým znalcem renesanční a barokní hudby Petrem Daňkem, který se také ujal vedení této disertace.

Michaela Žáčková Rossi se ve své disertaci soustředila především na sociokulturní aspekty hudebního života na dvoře Rudolfa II. Originálním způsobem detailně prozkoumala sociální zázemí hudebníků na pražském dvoře (i s krátkou vídeňskou předehrou) a využila k tomu dosud nezpracovaný fond *Hofzählamtsbücher* vídeňského státního archivu. Po všech stránkách pracovala příkladným způsobem a předložila k obhajobě dílo mezinárodního významu.

Základním úkolem disertace je rozšíření celkového obrazu hudebního života způsobem, který by nebyl vázán pouze na osoby relativně známé, ale zachytil i velmi mnoho dalších, bez nichž by bylo provozování hudby v rudolfínské Praze nemožné. Autorka se rozhodla vrátit těmto spolutvůrcům hudební kultury jejich jména a osobitost, stanovit dobu a náplň jejich působení u dvora; určit, za jakých existenčních podmínek v Praze žili; jaká byla jejich aktivita a či tvorbu je vlastně možno s rudolfínským dvorem i s českým prostředím spojit. Současně se rozhodla zpřesnit dobu pobytu a náplň působení těch hudebníků, o nichž jsou základní data známa, ale jejichž biografie vyžaduje zvláštní zřetel k dvorské peregrinaci.

Disertace přináší obrovské množství neznámé faktografie – často údajů dílčích, ale ve svém úhrnu velice významných. Tím důležitější je jejich přesné metodické zvládnutí, systematické uspořádání a přehledná prezentace. Tomu, co by hrozilo leckterému méně zkušenému historikovi, totiž disparátnímu popisu a exemplárnímu líčení jednotlivin, autorka úspěšně předešla promyšlenou kompozicí díla. V něm se podařilo skloubit kondenzovaný metodický a syntetický výklad s tabelárním uspořádáním faktografie a s jejím názorným grafickým vyjádřením. Velice oceňuji autorskou ukázněnost – autorka nejde cestou některých současných disertantů, kteří do textu vloží všechno, na co přijdou, a zatěžují čtenáře nekonečným probíráním detailů, zatímco jejich shrnující závěry bývají dosti skrovné. M. Žáčková Rossi naopak v hlavním textu (s patřičným poznámkovým aparátem) stručně sděluje

to podstatné a naopak všechny detaily odsouvá do systemizovaných faktografických příloh. Volí jasné, promyšlené formulace, jejichž dikci čtenář uvítá jak v české, tak v anglické verzi.

Disertace představuje výjimečný heuristický výkon. Na první pohled by se mohlo zdát, že seznam literatury (s. 78-80) není příliš rozsáhlý. Autorka však vzala v úvahu všechny zásadní monografie a studie, které se týkají jak dějin hudby, tak i struktury rudolfinského dvora, včetně analytických prací o pramenech k dějinám dvorských financí v raném novověku, ať již byly publikovány v češtině, či v angličtině, němčině, italštině a francouzštině. V úvodní části disertace je také s přehledem zhodnotila. Tím si zajistila skutečně evropský rozhled a metodologickou orientaci v této tematicce. Podstata heuristického výkonu spočívá ovšem v samotném archivním výzkumu.

Dosavadní práce o personálním složení rudolfinského dvora se opíraly zpravidla o dobové seznamy osob, s nimiž se dá pracovat poměrně rychle, avšak s vědomím jejich neúplnosti a nepřesnosti. Disertantka si zvolila daleko náročnější cestu, totiž systematickou analýzu výplatních knih habsburské Dvorské pokladny (*Holzahlamtsbücher*), které sice před ní použili i jiní badatelé (zpravidla pro rekonstrukci personální skladby jiných složek dvora), ale vzhledem k obrovskému rozsahu tohoto pramenného fondu postupovali cestou sond. Kdo tento vzácný fond Rakouského státního archivu ve Vídni (oddělení *Hofkammerarchiv*) zná, nemůže se omezení na sondy divit. Jenže jejich podstatnou nevýhodou je skutečnost, že jednotlivé svazky – každý sám o sobě – jsou neúplné, neboť dvorské výplaty se děly nepravidelně, často opožděně (výjimečně naopak s předstihem), takže sondy do jednotlivých let jsou taktéž neúplné. Teprve analýza celého souboru výplatních knih za dlouhé období vlády Rudolfa II. tuto nevýhodu eliminuje a badatel dospěje k plně reprezentativnímu výsledku obecné platnosti.

Autorka se nezalekla této obřímí práce, k níž se neodhodlali ani rakouští historici a muzikologové, a věnovala jí několik let intenzivní práce. S nadsázkou by bylo možno říci, že velkým výkonem pro útlou ženu je už sama práce s těmito obřímí folianty (třebaže tu pomohla moderní digitalizace, o jejímž metodickém provedení M. Žáčková Rossi důkladně pojednala). Skutečné obtíže nastraží badateli nejen rozsah pramenné látky, ale také a především její obsah. Disertantka musela spolehlivě zvládnout všechna úskalí pomocných věd historických – především je to paleografie se zaměřením na duktus habsburských úředníků 16. a 17. století, kodikologie, diplomatika úředních knih a systém administrativy císařských financí – a teprve to jí umožnilo tyto prameny plnohodnotně využít.

Při rekonstrukci panovnického dvora či kterékoli jeho profesionální složky se osvědčuje prosopografická metoda, již autorka využila vrchovatou měrou. Při této práci shromáždila obrovské množství dílčích – neznámých i nově prověřených – informací, které detailně interpretovala, systematicky utřídila a v přehledné podobě předložila všem dalším badatelům v neobyčejně rozsáhlých seznamech, tabulkách a diagramech. Provedla rovněž systemizaci plateb císařským hudebníkům, která není jen příspěvkem k dějinám hudby, ale také k dějinám financí, v nichž tyto relativně malé částky – týkající se ovšem konkrétních lidí a celých profesních skupin – zůstávaly ke škodě věci přehlíženy. V tomto směru postupovala autorka ve směru současného nejproduktivnějšího proudu hospodářských a sociálních dějin,

který pojímá specifické formy distribuce peněz jako klíč k osvětlení mnoha stránek kulturního vývoje. Autorka na konkrétních příkladech ukázala, jakou úlohu sehrávaly speciální platby mj. při získávání nových osob a při obohacování hudebního repertoáru na císařském dvoře. Úhrn plateb jednotlivým hudebníkům jí pak umožnil naznačit jejich sociální rozvrstvení podle kvalifikace a zařazení do struktury dvora. Navíc jsme získali jasnou představu o celkových nákladech dvora na hudební život a o výkyvech těchto výdajů v průběhu času.

Zásadní význam má abecední seznam rudolfinských hudebníků, a to nejen členů císařské kapely, ale také trubačů a komorních hudebníků z let 1576-1612. U každého z nich autorka stanovila časové rozpětí dvorské služby, funkční uplatnění a výši platu s podrobnými odkazy na pramenné zmínky; pečlivě identifikovala jednotlivé muzikanty, kteří se v rukopisném prameni vyskytují pod značně proměnlivými příjmeními (například Burgstaller, Pustaller apod.) a tuto onomastickou změť proměnila v mnohostranně vypovídající soubor prověřených faktů. Samostatný chronologicky pojatý přehled učitelů (*Lehrmeister*), zachycuje aktivitu významných hudebních osobností, které působily u dvora v letech 1581-1611. Kosmopolitní společnost odráží rovněž seznam zpěváků (*Singerknaben*). O sociálním postavení hudebníků vypovídá přehledné zpracování údajů o platech a finančních podporách každé z těchto osob. Zároveň se ukazuje, že shromážděný faktografický materiál umožňuje nové pohledy na národnostní složení množiny hudebníků na pražském dvoře a na jeho proměny.

Tato rozsáhlá materie je vynalézavě převedena do diagramů, které názorně propojují strukturální a personální hledisko s dynamikou vývoje rudolfinského hudebního života. Nejde zdaleka jen o záležitost důležitou z hlediska dějin hudby. Naopak, tento přístup umožňuje zařadit každého z hudebníků u dvora do kontextu obecného vývoje a zároveň při každé události z bouřlivých let Rudolfovy vlády určit, kdo byl jejím účastníkem nebo alespoň svědkem. A zase nejde jen o účast hudebníků na slavnostech a různých produkcích, nýbrž o potenciální a popřípadě i jinými prameny doložitelnou účast těchto osob v rozmanitých společenských sítích, zájmových skupinách, dvorských intrikách atd.

Pestré stránky života na rudolfinském dvoře vystihují rovněž mimořádné platby, jimž věnovala autorka zvláštní analytickou pozornost. Příspěvky na odění, dary k sňatkům a křtinám dětí či zvláštní důchody odhalují život hudebníků jako pevnou součást společenského a kulturního dění u dvora, což opět překonává oborové hranice hudební vědy a stává se vítaným příspěvkem k moderně pojatým sociálním a kulturním dějinám.

V souvislosti s obhajobou této mimořádné práce bych rád položil dvě otázky: (1) Disertantka se zmiňuje o pražských ubytovacích seznamech jako o jednom z komplementárních pramenů pro studium zvoleného tématu; uvítal bych, kdyby uvedla, do jaké míry se množiny údajů o hudebnících v těchto seznamech a v knihách Dvorské pokladny překrývají a kde jsou naopak tyto dva typy pramenů faktograficky odlišné. (2) Tabulka na s. 44 ukazuje kolísání nákladů na hudební život dvora v průběhu vlády Rudolfa II. Ve stejném období by bylo možné sledovat vnější faktory, které *mohly, ale nemusely* ovlivňovat intenzitu hudebního a kulturního dění na rudolfinském dvoře: 1. války a vnitropolitické krize, 2. pohyb dvora (říšský sněm, útěk před morem) a 3. proměny duševního zdraví císaře; nápadný je

rovněž pokles v době, kdy se dvůr definitivně usazoval v Praze. Jsem si vědom toho, že zjišťování korelace mezi těmito zdánlivě vzdálenými jevy by si vyžadovalo samostatné rozsáhlé studium, proto při obhajobě nežádám odpověď. Zajímala by mě jen předběžná hypotetická úvaha autorky, zda pozorovala vliv některého z uvedených jevů na intenzitu hudebního dění v prostředí Rudolfa II.

Disertaci Michaely Žáčkové Rossi jsem hodnotil jako historik, pro něhož je zásadně důležité propojování všech zainteresovaných humanitních disciplín při komplexním výkladu minulosti a jejího kulturního odkazu. Z té stránky historických věd, kterou mohu zodpovědně posoudit, jsem po prostudování disertace dospěl k přesvědčení, že autorka významně přesáhla svůj výchozí obor a vedle podstatného zdokonalení obrazu rudolfínské hudby obohatila také obecné dějiny společnosti a kultury raného novověku. Kromě jiného je to mimořádně cenný příspěvek k sociologii panovnického dvora v době, která má pro české a evropské dějiny zvláštní význam nejen v kulturním, ale i v politickém, společenském a náboženském smyslu.

V ohledu heuristickém, interpretačním i syntetizujícím Michaela Žáčková Rossi vysoko překročila nároky kladené na disertace v oboru historických věd a vytvořila dílo, které bude po svém knižním vydání i v zahraničí výborně reprezentovat české humanitní vědy. S potěšením tuto práci doporučuji jako podklad pro obhajobu a posléze pro udělení vědecké hodnosti Ph.D.

Formálním jazykem řečeno: **Předložená disertační práce bohatě splňuje požadavky kladené na disertační práci, a proto ji doporučuji k obhajobě a klasifikuji jako „prospěla“.**

Praha 12. 8. 2016

Prof. PhDr. Jaroslav Pánek. DrSc., dr.h.c.

Historický ústav AV ČR